

Γενικός Συντονισμός:

Σουζάνα Χούλια-Κατελώνη, Προϊσταμένη
Διεύθυνσης Μουσείων
Δρ Ερωφίλη-Ιρις Κόλλια, Προϊσταμένη
Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας

Σύλληψη - Γενική επιμέλεια εντύπου:

Δρ Ανδρομάχη Κατσελάκη, Προϊσταμένη
Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
και Επικοινωνίας - Δ/ση Μουσείων

Οργάνωση και επίβλεψη:

Δρ Ανδρομάχη Κατσελάκη, Νάνσυ Ράλλη,
Αμαλία Τσιτούρη, Τέρρυ Φουρτούνη

Συγγραφή αρχαιολογικών κειμένων:

Νάνσυ Ράλλη, αρχαιολόγος
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας

Μουσειολογική επεξεργασία - επιμέλεια κειμένων:

Αμαλία Τσιτούρη, αρχαιολόγος-μουσειολόγος
Τέρρυ Φουρτούνη, μουσειολόγος
Δ/ση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Με την ευγενική χορηγία του Δήμου Ανδραβίδας - Κυλλήνης

ISBN 978-960-386-332-8

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Διεύθυνση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας

© 2017 - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, γραφίστας
Δ/ση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Ηλεκτρονική Επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, γραφίστας
Ειρήνη Χαραλαμπίδη, γραφίστρια
Δ/ση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Φωτογραφίες:

Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας
Αρχείο Ανδρέα Μίγκου, Αντιδημάρχου
Ανδραβίδας-Κυλλήνης

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΝΟΣ ΠΡΩΓΚΥΠΑΤΟΥ

ΓΠΑΡΕΝΤΖΑ

Εισιτήριο: Ελεύθερη είσοδος
Τηλέφωνο: 26240 22529

ΚΑΣΤΡΟ ΧΛΕΜΟΥΤΣΙ

Εισιτήριο: 4€, 2€ (μειωμένο)
Ωράριο: 08.00-15.00 (χειμερινό),
9.00-16.00 (θερινό)
Τηλέφωνο: 26230 95033

ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ

Εισιτήριο: Ελεύθερη είσοδος
Για επίσκεψη στο εσωτερικό του μνημείου
απαιτείται προσυνηνόηση
Τηλέφωνο: 26240 22529

ΠΑΡΑΙΟΠΑΝΑΓΙΑ ΜΑΝΩΛΙΔΑΣ

Εισιτήριο: Ελεύθερη είσοδος
Για επίσκεψη στο εσωτερικό του μνημείου
απαιτείται προσυνηνόηση
Τηλέφωνο: 26240 22529

ΜΟΝΗ ΒΛΑΧΕΡΩΝ

Εισιτήριο: Ελεύθερη είσοδος
Ωράριο: 10.00-12.00 και 18.00-20.00
Για επίσκεψη στη βιβλιοθήκη
απαιτείται προσυνηνόηση
Τηλέφωνο: 26230 92205

ΙΣΑΒΕΛΛΑ ΒΙΠΝΕΑΡΔΟΥΙΝΗ

ΓΟΥΝΙΕΝΜΟΣ Β΄ ΒΙΠΝΕΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

ΚΕΝΤΥΡΙΟΝ Β΄ ΖΑΧΑΡΙΑΣ

ΚΑΡΟΠΟΣ Α΄ ΑΝΖΟΥ

ΤΟ ΠΡΙΓΚΙΠΑΤΟ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ

Μια συναρπαστική μεσαιωνική ιστορία

Το 1204 Σταυροφόροι της Δύσης, που ξεκινούν για να απελευθερώσουν τους Αγίους Τόπους από τους Τούρκους, επιτίθενται στην Κωνσταντινούπολη και την καταλαμβάνουν. Η βυζαντινή αυτοκρατορία διαλύεται και στη θέση της δημιουργούνται μικρότερα λατινικά και ελληνικά κρατίδια. Ένα από αυτά - το Πριγκιπάτο της Αχαΐας - γεννιέται το 1205 στην Πελοπόννησο. Ίδρυτές του είναι δύο ιππότες από την Καμπανία της Γαλλίας, ο Γουλιέλμος Σαμπλίτης και ο Γοδεφρείδος Α΄ Βιλλεαρδουίνος. Η ιστορία του Πριγκιπάτου τελειώνει το 1432 με την κατάλυσή του από τον Θωμά Παλαιολόγο.

Με πρωτεύουσα την Ανδραβίδα, λιμάνι την πολύβουη Γλαρέντζα και ένα ισχυρό κάστρο, το Χλεμούτσι, το Πριγκιπάτο παρέμεινε για δύο αιώνες μια ισχυρή δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η νέα κοινωνία του Πριγκιπάτου ήταν μικτή. Ντόπιοι και ξένοι προσπαθούσαν να συμβιώσουν αρμονικά, αν και δεν έλειπαν οι μεταξύ τους εντάσεις. Οι Φράγκοι έφεραν μαζί τους διαφορετικές γλώσσες, συνήθειες και θρησκευτικές πεποιθήσεις. Στην κορυφή της διοικητικής ιεραρχίας βρισκόταν ο πρίγκιπας και οι βαρόνοι.

Ήξερες ότι...

το «Χρονικόν του Μορέως», ένα ανώνυμο αφήγημα του 14ου αιώνα, που μας δίνει εξαιρετικά σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία του Πριγκιπάτου, γράφτηκε στα ελληνικά και τα γαλλικά και αργότερα στα ιταλικά και τα αραγωνικά;

Ο πρίγκιπας είχε δικαίωμα να κόβει νόμισμα, απένεμνε δικαιοσύνη και φρόντιζε για την κατασκευή των κάστρων.

Τα εδάφη του Πριγκιπάτου ήταν χωρισμένα σε φέουδα που έδιναν στον ιδιοκτήτη τους πλούτο, εξουσία αλλά και ισχυρή κοινωνική θέση. Ο φεουδάρχης - Φράγκος ή ντόπιος άρχοντας - παραχωρούσε την εκμετάλλευση της γης σε ιππότες και ευγενείς. Αυτοί για αντάλλαγμα ορκίζονταν υποτέλεια στον ηγεμόνα και του πρόσφεραν στρατιωτικές υπηρεσίες. Στην κατώτερη τάξη ανήκαν ο ντόπιος αγροτικός πληθυσμός και οι απλοί στρατιώτες, που κατοικούσαν στην ύπαιθρο, πλήρωναν φόρους και επιβίωναν με δυσκολία. Το εμπόριο βρισκόταν κυρίως στα χέρια των Φράγκων, που είχαν υψηλό επίπεδο διαβίωσης και

κατοικούσαν στις πόλεις - την Πάτρα, την Ανδραβίδα, την Κόρινθο, την Γλαρέντζα. Οι γυναίκες του Πριγκιπάτου μπορούσαν να κληρονομήν περιουσίες και να αναλαμβάνουν την κηδεμονία των παιδιών τους, έπαιφναν αξιώματα και συμμετείχαν στη διακυβέρνηση.

Εκκλησιαστικά η περιοχή υπαγόταν πλέον στην δικαιοδοσία του Πάπα. Η περιουσία της εκκλησίας πέρασε στους καθολικούς, ενώ στις ενορίες, τις μητροπόλεις και τις επισκοπές με δυτικό πληθυσμό λειτουργούσαν καθολικοί ιερείς και αρχιερείς. Ο ορθόδοξος κλήρος παρέμεινε στη θέση του και ασκούσε τα καθήκοντά του για τον ντόπιο ελληνικό πληθυσμό. Τα δύο δόγματα φαίνεται να συνυπάρχουν χωρίς σοβαρές συγκρούσεις μεταξύ τους. Την εποχή αυτή ομάδες δυτικών

Άξαφνα, στο γύρισμα ενός λόφου, σπίκωσα το χέρι χαρούμενα. Ψηλά, στην κορυφή του βουνού, μπροστά μου, έλαμπε το ξακουσμένο κάστρο, το Χλεμούτσι. Τετράγωνο, πλιγωμένο, όρθιο ακόμα... Όταν μπήκα από τη στενή ορθάνοικτη καστρόπορτα και διάβηκα στις γοτθικές ρημαγμένες αίθουσες και στις χορταριασμένες αυλές και πιάστηκα από μια αγριουσκιά για να ανέβω στο απάνω πάτωμα και στάθηκα σε μια πέτρα, μου ήρθε να σύρω στριγγιά φωνή σα γεράκι...

Ν. Καζαντζάκης

Ταξιδεύοντας: ο Μοριάς, 1937

μοναστικών ταγμάτων - Δομηνικανοί, Φραγκισκανοί και Κιστερκιανοί - εγκαταστάθηκαν στο Πριγκιπάτο και ίδρυσαν εντυπωσιακούς ναούς, που διέφεραν από τους ορθόδοξους βυζαντινούς γιατί ακολουθούσαν τη γοτθική αρχιτεκτονική παράδοση.

Σταυροφόρος

Οι σταυροφόροι ήταν στρατιώτες που έκαναν με πρωτοβουλία της παπικής εκκλησίας μεγάλες εκστρατείες για να απελευθερώσουν τους Αγίους Τόπους από τους μουσουλμάνους Σελτζούκους Τούρκους. Πήραν το όνομά τους από τον σταυρό που έφεραν στον χιτώνα και την ασπίδα τους.

Ιππότης

Οι ιππότες ήταν έφιπποι πολεμιστές. Παρείχαν στρατιωτική υπηρεσία στον ηγεμόνα και είχαν τα μέσα για να συντηρούν το άλογο, την ιπποσκευή, την πανοπλία και τα όπλα τους. Οι ιππότες διακρίνονταν για την πίστη τους στο Θεό, την αρετή τους και τον αυστηρό κώδικα συμπεριφοράς.

ΓΙΛΑΡΕΝΤΖΑ

Ένα λιμάνι ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση

† *Ἡ χώρα ἦτον ἔμορφη, τὰ σπίτια πλουτισμένα,
ἄρχοντες εἶχεν δυνατοῦς, πλούσιους ὑπερμέτρου,
πραγματευτᾶδες πλούσιους, μεγάλους καὶ ἐντίμους.
Τίς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὰ πράγματα, τὰ πλοῦτη,
Τὰ ροῦχα, τὰ φορέματα τῆς χώρας τῆς Γλαρέντζας;*

Cronaca dei Tocco, στίχ. 648-652, 14ος αἰ.

Με ένα πλάτωμα με το βλέμμα στραμμένο στο Ιόνιο και τη Δύση ο Γουλιέλμος Β΄ Βιλλεαρδουίνος ίδρυσε τον 13ο αιώνα ένα λιμάνι, την περίφημη Γλαρέντζα.

Ο σημερινός επισκέπτης δεν μπορεί εύκολα να φανταστεί το μέγεθος αυτής της πολύβουης παραθαλάσσιας πόλης, καθώς λίγα μόνο ερείπια σώζονται στο τοπίο της Κυλλήνης.

Για 150 περίπου χρόνια η Γλαρέντζα υπήρξε ένα σπουδαίο οικονομικό κέντρο με διεθνή ακτινοβολία. Ένα ισχυρό τείχος με πύργους και τάφρο προστάτευε το εμπορικό κέντρο, το λιμάνι, την κατοικία του πρίγκιπα και φυσικά, τα σπίτια των κατοίκων.

Στον καθεδρικό ναό εκκλησιάζονταν οι πιστοί, αλλά συγκεντρώνονταν και οι Φράγκοι ηγεμόνες για να συνεδριάσουν. Τρεις πύλες οδηγούσαν στη θάλασσα, την πρωτεύουσα Ανδραβίδα και το κάστρο Χλεμούτσι.

Η πόλη γνώρισε πολλές περιπέτειες: Το 1430, ύστερα από μια περίοδο αναταραχών, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος γκρέμισε τα τείχη της. Αργότερα, όταν οι Οθωμανοί κυριάρχησαν στην Πελοπόννησο, η Γλαρέντζα εγκαταλείφθηκε. Το 1922 η περιοχή κατακλύστηκε από μικρασιάτες πρόσφυγες, ενώ στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι Γερμανοί ανατίναξαν τα τελευταία μεσαιωνικά κατάλοιπα.

Σήμερα ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί στην έκταση όπου απλωνόταν η μεσαιωνική πόλη, να εντοπίσει το φρούριο, ίχνη της οχύρωσης και ένα γεφύρι, να δει τον καθεδρικό ναό του Αγίου Φραγκίσκου με τους τάφους των ευγενών και να φανταστεί τη δραστηριότητα στο λιμάνι, πριν αυτό χάσει την αίγλη του.

Ήξερες ότι...

η δραστήρια αυτή πόλη είχε πλήθος βιοτεχνίες, καταστήματα, τράπεζες, τελωνεία, προξενεία, ακόμη και δικό της νομισματοκοπείο, το «χαραγείο»;

ΚΑΣΤΡΟ ΧΛΕΜΟΥΤΣΙ

Château Clermont, ο ακοίμητος φρουρός του Πριγκιπάτου

Το 1220 στην κορυφή του λόφου Χελωνάτα με απεριόριστη θέα στον κάμφο της Ήλιδας και το Ιόνιο Πέλαγος οι Φράγκοι ηγεμόνες ξεκινούν να χτίζουν ένα εντυπωσιακό φρούριο, το μεγαλύτερο στο Πριγκιπάτο. Η αρχική ονομασία του ήταν Château Clermont, οι περιηγητές το αναφέρουν ως Castel Tomese, αλλά οι Βυζαντινοί το αποκαλούσαν Χλουμούτζι. Χάρη στη στρατηγική του θέση το επιβλητικό φρούριο προστατεύει την πρωτεύουσα Ανδραβίδα, το λιμάνι της Γλαρέντζας και φυσικά το παλάτι του οίκου των Βιλλεαρδουίνων, που βρισκόταν στο εσωτερικό του.

Το φρούριο είχε διπλή οχύρωση. Το εξωτερικό τείχος απλωνόταν στις ομαλές πλευρές του λόφου και ήταν ψηλό με πολεμίστρες. Στον προστατευμένο αυτό χώρο λειτουργούσαν στρατώνες, στάβλοι, αποθήκες για τρόφιμα και πολεμοφόδια, αλλά και δεξαμενές για τη συλλογή του νερού.

Ο εσωτερικός πυρήνας του φρουρίου υψώνεται στην κορυφή του λόφου, έχει εξαγωνικό σχήμα και διαθέτει δύο ορόφους. Εκεί βρισκόταν το πριγκιπικό παλάτι. Οι αίθουσές του ήταν οργανωμένες γύρω από μια κεντρική αυλή. Στον όροφο βρισκόταν η αίθουσα του θρόνου, όπου ο πρίγκιπας ασκούσε διοίκηση, δεχόταν τους επίσημους καλεσμένους του ή οργάνωνε δεξιώσεις. Στις διπλανές πτέρυγες υπήρχαν τα διαμερίσματα της πριγκιπικής οικογένειας, το παρεκκλήσι αλλά και τα μαγειρεία. Οι αποθήκες του παλατιού και οι άλλοι βοηθητικοί χώροι

βρισκόνταν στο ισόγειο.

Όταν οι Φράγκοι έφυγαν από την Πελοπόννησο το κάστρο συνέχισε να χρησιμοποιείται για πολλούς αιώνες, παρότι είχε πια χάσει την παλιά του αίγλη.

Σήμερα στις αναστηλωμένες αίθουσες του παλατιού με τις θολωτές οροφές, τα μεγάλα τζάκια και τα αποθηκευτικά ερμάρια στεγάζεται σήμερα ένα μοναδικό μουσείο με θέμα «Η εποχή των ιπποτών - Οι σταυροφόροι στον Μοριά». Σπάνια αντικείμενα όπως νομίσματα, γλυπτά, τοιχογραφίες, αρχιτεκτονικά μέλη, ιπποτικά εξαρτήματα, κοσμήματα, σύνεργα καλλωπισμού, κλειδιά, σκεύη του νοικοκυριού επιτρέπουν στον επισκέπτη να εξερευνήσει τη ζωή των κατοίκων του Πριγκιπάτου.

Τα 500 περίπου εκθέματα μας «ταξιδεύουν» στον μαγευτικό κόσμο των σταυροφόρων και μας προτρέπουν να ανακαλύψουμε άγνωστες πτυχές του μεσαιωνικού κόσμου:

Πώς ήταν οργανωμένοι οι οικισμοί του Πριγκιπάτου; Πώς μοιάζει ένα μεσαιωνικό κάστρο; Τι έγινε όταν συναντήθηκαν το καθολικό και το ορθόδοξο δόγμα; Πώς συνδυάστηκαν καλλιτεχνικά στοιχεία από τη δυτική και τη βυζαντινή παράδοση; Ποιοί ήταν οι αγαπημένοι τρόποι διασκέδασης στο Μεσαίωνα; Ποιος ήταν ο ρόλος των γυναικών; Τι περιλάμβανε το μεσαιωνικό τραπέζι;

Αυτές και άλλες ιστορίες ξεδιπλώνονται στο Χλεμούτσι και τα άλλα μνημεία του Πριγκιπάτου της Αχαΐας.

Ας τις ανακαλύψουμε...

ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ

Ένας ναός με φράγκικη ταυτότητα

Η Ανδραβίδα ήταν από τα βυζαντινά χρόνια μία σημαντικότητα πόλη της Πελοποννήσου. Για τον λόγο αυτό ο Γοδεφρείδος Α΄ Βιλλεαρδουίνος, αφού την κατέλαβε, την έκανε πρωτεύουσα του Πριγκιπάτου της Αχαΐας. Τρεις ναοί στόλιζαν τη νέα πρωτεύουσα, η Αγία Σοφία, ο Άγιος Στέφανος και ο Άγιος Ιάκωβος, το ταφικό παρεκκλήσι των Βιλλεαρδουίνων. Σήμερα τα ίχνη της μεσαιωνικής αυτής πόλης έχουν χαθεί

Ήξερες ότι...

ο ναός της Αγίας Σοφίας δεν ήταν μόνο χώρος λατρείας, αλλά εδώ συνεδρίαζε η «Μεγάλη Κούρτη», δηλαδή ο πρίγκιπας, οι βαρόνοι και οι ντόπιοι ηγεμόνες που συζητούσαν υποθέσεις του Πριγκιπάτου;

και μόνο ο ναός της Αγίας Σοφίας έμεινε να μας θυμίζει το παλιό της μεγαλείο.

Η εκκλησία κτίστηκε τον 13ο αιώνα από Δομικανούς καθολικούς μοναχούς, που είχαν εγκατασταθεί στο νέο κρατίδιο. Από τον ναό αυτό με μήκος που ξεπερνούσε τα 45 μ. σήμερα σώζεται μόνο το ιερό.

Η Αγία Σοφία κατασκευάστηκε σύμφωνα με τους κανόνες της γοθτικής αρχιτεκτονικής, με οξυκόρυφα τόξα στους θόλους και τα ανοίγματα. Η εκκλησία ήταν φτιαγμένη από πωρόλιθο, όμως οι κτίστες πρόσθεσαν στην τοιχοποιία κομμάτια από παλαιότερα κτίσματα - αρχαία ή βυζαντινά. Ισχυροί κάθετοι τοίχοι στήριζαν εξωτερικά το μεγάλο αυτό κτίριο. Στο μεγαλύτερο εσωτερικό τα σταυροθόλια της οροφής τραβούσαν το βλέμμα των πιστών.

ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΑΓΙΑ ΜΑΝΩΛΑΔΑΣ

Μια βυζαντινή «παραφωνία» στο κρατίδιο των Φράγκων

Μέσα στο περιβάλλον του σημερινού κοιμητηρίου της Παλαιάς Μανωλάδας ορθώνεται ένας βυζαντινός ναός αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Η «Παλαιοπαναγία», όπως είναι γνωστή η ορθόδοξη αυτή εκκλησία, κτίστηκε τον 14ο αιώνα. Η ιστορία της ίσως συνδέεται με την περίφημη «μάχη της Μανωλάδας», που έγινε στον εύφορο κάμπο το καλοκαίρι του 1316. Στη μάχη αυτή ο στρατός του πρίγκιπα της Αχαΐας, Λουδοβίκου της Βουργουνδίας, κατατρόπωσε τον στρατό του Καταλανού Φερδινάνδου της Μαγιόρκας, ο οποίος διεκδικούσε το Πριγκιπάτο.

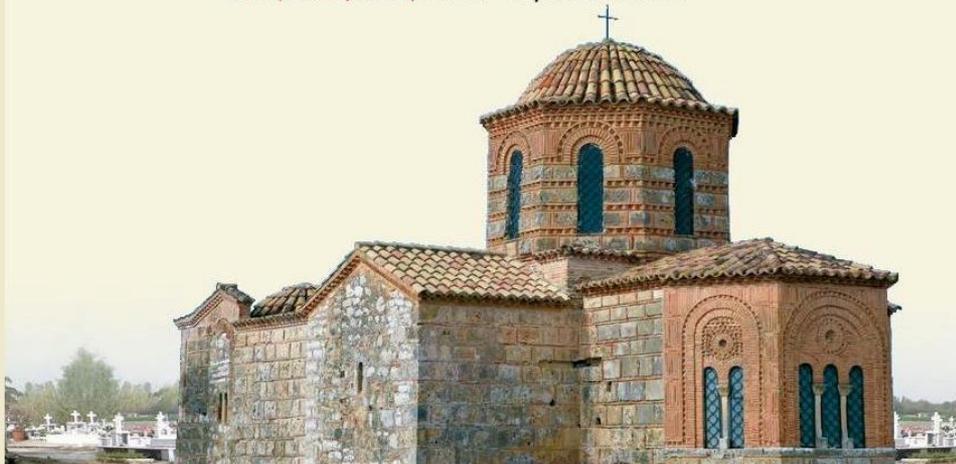

Ήξερες ότι...

στο νότιο παρεκκλήσιο της Παλαιοπαναγιάς εικονίζονται η Συντέλεια του Κόσμου και η Δευτέρα Παρουσία;

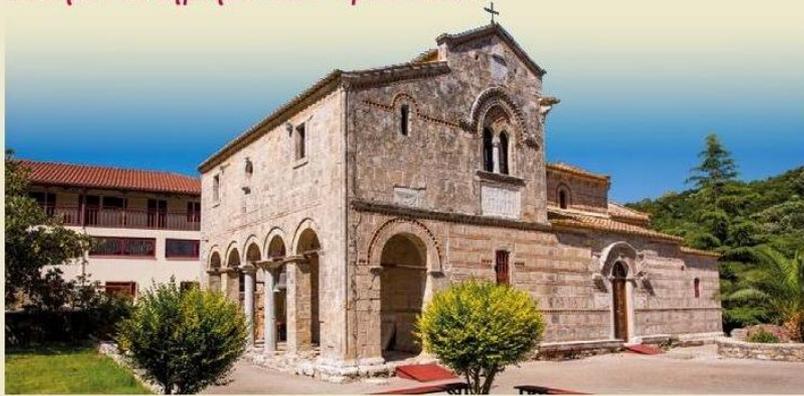
Παρότι χτίστηκε την εποχή των Φράγκων ηγεμόνων, η εκκλησία έχει όλα τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής αρχιτεκτονικής: Είναι κατασκευασμένη με καλολαξευμένες ορθογώνιες πέτρες που περιβάλλονται από κόκκινα τούβλα. Οι εξωτερικοί τοίχοι, κυρίως στον οκτάπλευρο τρούλο και την αψίδα του ιερού, είναι πλούσια διακοσμημένοι με λεπτές πλίνθους σε διάφορα σχήματα και συνδυασμούς. Μαϊάνδροι και οδοντωτές ταινίες περιτρέχουν την εκκλησία, ενώ δύο μεγάλοι λίθινοι σταυροί πλαισιώνουν την είσοδό της στα δυτικά. Δύο παρεκκλήσια εξυπηρετούν λειτουργικούς σκοπούς.

Στο εσωτερικό της εκκλησίας κάτω από τον τρούλο ο επισκέπτης μπορεί να διακρίνει το σχήμα του κτίσματος σε «ελεύθερο σταυρό». Ωραίες τοιχογραφίες αφηγούνται ιερές ιστορίες, όπως η ζωή και τα θαύματα του Αγίου Νικολάου.

ΜΟΝΗ ΒΛΑΧΕΡΝΩΝ

Ένα μοναστήρι με «δύο πρόσωπα»

Στο καταπράσινο τοπίο της Κάτω Παναγιάς ξεπροβάλλει μέσα από τους λόφους ένα ιδιαίτερο μοναστήρι αφιερωμένο στην Παναγία των Βλαχερνών.

Η Βλαχέρνα κτίστηκε τον 13ο αιώνα από ορθόδοξους υπηκόους του Πριγκιπάτου κι έτσι οι τεχνίτες ακολούθησαν πιστά τους κανόνες της βυζαντινής αρχιτεκτονικής: Χρησιμοποίησαν ορθογώνιες πέτρες που περιβάλλονται από κόκκινα τούβλα. Διακόσμησαν τους τοίχους με οδοντωτές ταινίες και άλλα κεραμικά στοιχεία. Αξιοποίησαν

γλυπτά από παλαιότερους ναούς για να λαμπρύνουν την όψη και το εσωτερικό του κτιρίου.

Αργότερα, όταν καθολικοί μοναχοί κατέλαβαν τη Βλαχέρνα, το μοναστήρι «άλλαξε πρόσωπο»: στο κτίσμα ανοίχτηκαν οξυκόρυφα παράθυρα και προστέθηκαν κίονες και υδροροές με ανθρωπόμορφες μάσκες και ένα χαριτωμένο ανάγλυφο λιοντάρι, που έδωσαν στην εκκλησία έναν γοτθικό χαρακτήρα.

Εσωτερικά η εκκλησία είναι εξίσου γοητευτική. Ο επισκέπτης μπορεί να παρατηρήσει τους κίονες με τα στολισμένα κιονόκρανα, που χωρίζουν τον κυρίως ναό σε τρία μέρη. Αν προχωρήσει στο ιερό, θα απολαύσει τις τοιχογραφίες του 1754, που εικονίζουν στροφές του «Ακάθιστου Ύμνου» με σκηνές από τη ζωή της Θεοτόκου. Τέλος, στη βιβλιοθήκη της Βλαχέρνας θα ανακαλύψει σπάνια αντικείμενα, όπως πατριαρχικά έγγραφα, Ευαγγέλια και εκκλησιαστικά σκεύη.

Ήξερες ότι...

το μοναστήρι πήρε το όνομά του από την περίφημη εκκλησία της Κωνσταντινούπολης στη συνοικία των Βλαχερνών, όπου το 626 μ.Χ. ο λαός έψαλε όρθιος τον «Ακάθιστο ύμνο» για να αποδώσει τα «νικητήρια» στη Θεοτόκο;

Γενικός Συντονισμός:

Σουζάνα Χούλια-Κατελών, Προϊσταμένη
Διεύθυνσης Μουσείων
Δρ Ερωφίλη-Ίρις Κόλλια, Προϊσταμένη
Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας

Σύλληψη - Γενική επιμέλεια εντύπου:

Δρ Ανδρομάχη Κατσελάκη, Προϊσταμένη
Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
και Επικοινωνίας - Δ/ση Μουσείων

Οργάνωση και επίβλεψη:

Δρ Ανδρομάχη Κατσελάκη, Νάνσυ Ράλλη,
Αμαλία Τσιτούρη, Τέρρυ Φουρτούνη

Συγγραφή αρχαιολογικών κειμένων:

Νάνσυ Ράλλη, αρχαιολόγος
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας

Μουσειολογική επεξεργασία - επιμέλεια κειμένων:

Αμαλία Τσιτούρη, αρχαιολόγος-μουσειολόγος
Τέρρυ Φουρτούνη, μουσειολόγος
Δ/ση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Με την ευγενική χορηγία του Δήμου Ανδραβίδας - Κυλλήνης

ISBN 978-960-386-332-8

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Διεύθυνση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας

© 2017 - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, γραφίστας
Δ/ση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Ηλεκτρονική Επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, γραφίστας
Ειρήνη Χαραλαμπίδη, γραφίστρια
Δ/ση Μουσείων - Τμήμα Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Φωτογραφίες:

Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας
Αρχείο Ανδρέα Μίγκου, Αντιδημάρχου
Ανδραβίδας-Κυλλήνης